

Türk Turizm Araştırmaları Dergisi

2023, 7(2): 200-210.

DOI: [10.26677/TR1010.2023.1237](https://doi.org/10.26677/TR1010.2023.1237)

ISSN: 2587-0890 Dergi web sayfası: <https://www.tutad.org>

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Konaklama İşletmelerinin Covid-19 Salgını Sürecinden Etkilenme Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Belirlenmesi: Kuzey Ege Bölgesi Örneği*

Doç. Dr. Çiğdem ÖZKAN, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvack MYO, Çanakkale, e-posta: cigdemirmak26@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9823-4117>

Dr. Öğr. Üyesi Yasin KARADENİZ, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvack MYO, Çanakkale, e-posta: ykaradeniz@comu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5609-5171>

Öz

Bu araştırmada, Kuzey Ege Bölgesi'ndeki konaklama işletmelerinin Covid-19 salgını sürecinden etkilenme düzeyleri, çeşitli değişkenlere göre açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırma 2020 ve 2021 dönem verilerini kapsamaktadır. Edremit - Ayvack / Kadirga sahili arasında faaliyet gösteren toplamda 19 adet konaklama işletmesi ziyaret edilerek farklı unvanlardaki yetkililerle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada salgının bölge konaklama işletmeleri üzerindeki iki dönemlik sosyo-ekonomik etkileri, çeşitli araştırma soruları ile desteklenen hipotezler geliştirilerek tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; pandemi sürecinde işletmelerin pandemi önlemleri adı altında çeşitli önlemler aldıkları bu nedenle maliyetlerinin arttığını sonucuna ulaşılmıştır. Pandemi sürecinde büyük ve orta ölçekli konaklama işletmelerinde doluluk oranları düşerken, küçük ölçekli konaklama işletmelerde doluluk oranının arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Konaklama işletmelerin faaliyet süreleri ile maliyetler, doluluk oranları ve personel sayıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

* Bu araştırma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından SBA-2021-3362 kodlu BAP projesi kapsamında desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Kuzey Ege, Konaklama İşletmeleri.

Makale Gönderme Tarihi: 16.02.2023

Makale Kabul Tarihi: 03.06.2023

Önerilen Atıf:

Özkan, Ç. ve Karadeniz, Y. (2023). Konaklama İşletmelerinin Covid-19 Salgını Sürecinden Etkilenme Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Belirlenmesi: Kuzey Ege Bölgesi Örneği, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(2): 200-210.

© 2023 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

Journal of Turkish Tourism Research

2023, 7(2): 200-210.

DOI: [10.26677/TR1010.2023.1237](https://doi.org/10.26677/TR1010.2023.1237)

ISSN: 2587-0890 Journal Homepage: <https://www.tutad.org>

RESEARCH PAPER

Determining the Levels of Hospitality Enterprises Being Affected by the Covid-19 Epidemic Process According to Various Variables: The Example of the North Aegean Region

Associate Prof. Dr. Çiğdem ÖZKAN, Çanakkale Onsekiz Mart University, Ayvacık Vocational School, Çanakkale, e-mail: cigdemirmak26@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9823-4117>

Assistant Prof. Dr. Yasin KARADENİZ, Çanakkale Onsekiz Mart University, Ayvacık Vocational School, Çanakkale, e-mail: ykaradeniz@comu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5609-5171>

Abstract

In this research, the level of being affected by the Covid 19 epidemic process of accommodation establishments in the North Aegean Region has been tried to be explained according to various variables. The research includes data for the 2020 and 2021 terms. A total of 19 tourism accommodation establishments operating between Edremit - Ayvacık / Kadirga coast was visited and face-to-face interviews were held with officials of different titles. In the research, the socio-economic effects of the epidemic on the regional accommodation establishments for two periods were tried to be determined by developing hypotheses supported by various research questions. According to the research results; In the pandemic process, it has been concluded that accommodation establishments have taken various measures under the name of pandemic measures, therefore their costs have increased. While the occupancy rates decreased in large and medium-sized enterprises during the pandemic process, it was found that the occupancy rate increased in small-scale accommodation establishments. There was no significant relationship between the operating times of the accommodation establishments and the costs, occupancy rates and number of personnel.

Keywords: Covid-19, North Aegean, Accommodation Industry.

Received: 16.02.2023

Accepted: 03.06.2023

Suggested Citation:

Özkan, Ç. and Karadeniz, Y. (2023). Determining the Levels of Hospitality Enterprises Being Affected by the Covid-19 Epidemic Process According to Various Variables: The Example of the North Aegean Region, *Journal of Turkish Tourism Research*, 7(2): 200-210.

© 2023 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

GİRİŞ

Covid-19, 2019 yılının son döneminden itibaren tüm dünyayı hızla etkileyen ve halen günümüzde etkileri devam eden, çok önemli gelişmelere neden olmuş bir salgındır. Birçok sektör ciddi anlamda salgından etkilenmiştir. Bu sektörlerin başında da turizm sektörü ve sektörle bağlantılı diğer işletmeler gelmektedir. Salgının turizm sektörü üzerindeki etkileri, alınan tedbir ve kısıtlamalara bağlı olarak en çok 2020 ve 2021 yaz sezonlarında hissedilmiştir. Turizm işletmeleri açısından 2021 sezonu 2020 sezonuna göre kısmen rahat geçmiştir. 2022 yaz sezonu ise salgının etkisinin iyice azalması ve buna bağlı olarak kısıtlamalardaki daha fazla gevşemelere bağlı olarak normalleşme sürecinin yaşandığı bir dönem olmuştur. Turizm sektörü ile ilgili hem dünyadaki hem de Türkiye'deki istatistik verileri bu durumu doğrulamaktadır. Türkiye'de salgın sürecine denk gelen 2020 yılında bir önceki yıla göre %65,1 azalarak 12 milyar 59 milyon 320 bin dolar olan Turizm geliri, 2021 yılında ise bir önceki yıla göre %103 artarak 24 milyar 482 milyon 332 bin dolar olmuştur. Turizm geliri Nisan, Mayıs ve Haziran 2022 aylarından oluşan II. Çeyrekte ise bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %190,2 artmıştır (<https://data.tuik.gov.tr/>).

Yıl bazında bakıldığında ise turizm geliri 2022 yılında bir önceki yıla göre %53,4 artarak 46 milyar 284 milyon 907 bin dolar olmuştur. Bu yılki gelirin 34 milyar 477 milyon 12 bin dolarını kişisel harcamalar, 11 milyar 807 milyon 895 bin dolarını ise paket tur harcamaları oluşturmaktadır (<https://data.tuik.gov.tr/>). Görülmektedir ki normalleşme sürecinin yaşandığı 2022 yılında Turizm gelirleri hızlı bir artış göstermiştir. Covid-19 salgının özellikle etkisini gösterdiği 2020 yılından itibaren de salgının etkilerini değişik açılardan araştıran birçok çalışma yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Bu çalışmaların büyük bir bölümünün de turizm sektörü ile ilgili olduğu görülmektedir.

Bu araştırmada, öncelikle Türkiye'de Covid-19 alanında 2023 yılına kadar yapılan bazı çalışmalar özetlenmiştir. Daha sonra ise özellikle araştırma alanımız olan Kuzey Ege Bölgesi'ndeki konaklama işletmelerinin Covid-19 salgını sürecinden etkilenme düzeyleri, çeşitli değişkenlere göre açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırma 2020 ve 2021 dönem verilerini kapsamaktadır. Edremit-Ayvacık / Kadirga sahili arasında faaliyet gösteren toplamda 19 adet turizm işletmesi ziyaret edilerek, farklı unvanlardaki yetkililerle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada salgının bölge işletmeleri üzerindeki iki dönemlik sosyo-ekonomik etkileri, çeşitli araştırma soruları ile desteklenen hipotezler geliştirilerek tespit edilmeye çalışılmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Turizm sektörü, gelir etkisi ve istihdam açısından dünyadaki en büyük sektörler arasındadır. Geçmiş yıllarda dünyanın farklı bölgelerinde meydana gelen doğal afetler, iç çatışmalar, salgın hastalıklar, teknolojik başarısızlık, terör saldırıları, bio güvenlik tehditleri, ekonomik, politik ve siyasi istikrarsızlıklar, SARS (şiddetli akut solunum yolu enfeksiyonu), 11 Eylül saldırıları, Körfez Savaşı gibi küresel krizler ve etkileri (Scott ve Laws, 2005: 150) turizme olan talebi olumsuz etkilemiştir. Turizm sektörü bu krizlerden değişik oranlarda etkilenmekte ve krizin büyüklüğüne bağlı olarak ekonomik kayıplar yaşanabilmektedir.

Salgın döneminde sağlık, toplumsal hayatla ilgili yaşanan olumsuzlukların yanında özellikle ekonomik alanda da birçok olumsuzluklar ortaya çıkmıştır (Haleem, Javaid ve Vaishya, 2020: 1). Sosyo-ekonomik etkiler açısından bakıldığında, özellikle turizm alanında birçok açıdan değerlendirmelerin yapıldığı araştırmaların olduğu ve farklı bölgeleri kapsayan çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Aşağıda bu makale çalışmalarından bazıları Tablo 1' de kategorik olarak verilmiştir.

Tablo 1. Salgın Dönemi Yapılan Araştırmalar

Yıl	Yazar	Özet Araştırma Kapsamı	Özet Araştırma Bulgusu
2017	Kösger, H.	Salgın-Turizm İlişkisi	Salgın hastalıklar özellikle kırsal turizmi etkilemektedir.
2019	Çeti, B. ve Ünlüöner K.	Sağlık Krizleri Turizm İlişkisi	Salgın hastalıklar ülkelerin turist sayılarında etkilidir.
2020	Alaeddinoğlu, F. ve Rol, S.	Salgın-Turizm İlişkisi	Geçmişteki salgınların turizmde yarattığı krizler çözüm önerileri vurgulanmıştır.
2020	Çıtak, N. ve Çalış, Y. E.	Salgın-Turizm İlişkisi	Covid-19 salgınının Turizm sektörüne olan finansal etkileri incelenmiştir.
2020	Erol, S. I.	Salgın- Turizm İlişkisi	İtalya, İspanya, Türkiye örnekleri ile salgın turizm ilişkisi açıklanmıştır.
2020	Khan, A. A.	Salgın Bölgesel Turizm İlişkisi	Covid-19 salgını Safranbolu'ya gelen Turist Sayısını oldukça azaltmıştır.
2020	Acar, Y.	Salgın Turizm İlişkisi	Covid-19 salgınından turizm sektörünün önemli ölçüde etkileneceği vurgulanmıştır.
2020	Özatay F. ve Sak, G.	Salgının İktisadi Etkileri	Salgının iktisadi etkilerini yönetebilmek için tedbirler alınması gerektiği üzerinde durulmuştur.
2020	Üstün Ç. ve Özçiftçi S.	Salgının Sektörel Etkileri	Salgının sadece sağlık değil birçok alanda etkileri olabileceği ifade edilmiştir.
2020	Ayıttey, F. K. vd.	Salgının Çin ve Dünya Ekonomisine Olan Etkileri	Salgının Çin ve Dünya ekonomisinde yol açacağı zarar tahmin edilmeye çalışılmıştır.
2020	Abu Bakar, N. ve Rosbi, S.	Salgın-Turizm İlişkisi	Salgının Turizm sektöründe arz talep dengesini bozacağı vurgulanmıştır.
2020	Hoque, A. vd.	Salgının Çin'de Turizm Etkisi	Çin'de Covid - 19 salgınının turizm sektörüne olan etkileri açıklanmıştır.
2020	Mahase, E.	Salgının Sağlık Ekipmanlarına Olan Etkisi	Salgının koruyucu sağlık ekipmanlarına olan talebi ve ekipman fiyatlarını yükselttiği belirtilmiştir.
2020	Bahar, O ve İlal, N. Ç.	Salgının Turizm Sektörü Üzerindeki Ekonomik Etkileri	Salgının yol açacağı talep şoklarının turizm sektöründe istihdam ve gelir kayıplarına yol açması kaçınılmaz görünmektedir.
2020	Yenişehirlioğlu, E. ve Salha, H.	Salgının Türkiye İç Turizmine Etkileri	2020 yılının yaz aylarında tatile olan talebin düştüğü ve sakin yerlerin tercih edildiği sonucuna varılmıştır.

Kaynakça: Karadeniz (2023) tarafından düzenlenmiştir.

Bu özet çalışmalara ek olarak salgının iyileşme sürecine girdiği 2021 ve 2022 yıllarında ise yapılan çalışmalar Tablo 2'de özetlenmiştir.

Tablo 2. Salgın Dönemi Yapılan Araştırmalar (2021-2022)

Yıl	Yazar	Özet Araştırma Kapsamı	Özet Araştırma Bulgusu
2021	Tekin, Y.	Salgın Sürecinde Yenilikçi Uygulamalar	Salgının getirdiği yenilikçi uygulamaların önemi açıklanmıştır.
2021	Gün S. ve Tutcu, A.	Salgın Turizm İlişkisi	Salgından turizm sektörünün ciddi bir şekilde etkilendiği sonucu vurgulanmıştır.
2021	Özcan, M.	Salgın-Turizm İşletmeleri Finansal Performans Etkisi	Tobin Q oranına göre Covid-19 pandemisinin turizm sektörlerinde işletme etkinlikleri üzerinde olumsuz etkisi vardır.
2021	Doğru, E. ve Koçak, E.	Salgın-Konaklama İşletmesi İlişkisi	Konaklama işletmelerinin önceki yıllara göre salgın sürecinde ekonomik bir daralma yaşadıkları görülmektedir.
2022	Acuner, E. ve Ergin, E.	Salgın-Turizm İşletmeleri Kriz Yönetim Uygulamaları	Konaklama işletmelerinde, kriz yönetim uygulamaları ile işletme performansları arasındaki ilişkide iyimserliğin düzenleyici rolünün olduğu bulgusu elde edilmiştir.
2022	Akkaşoğlu S. ve Akyol C.	Salgın Turizm İlişkisi	Covid-19 salgın sürecinin etkisinin daha uzun süreceği ve turizm faaliyetlerine ve paydaşlarına kalıcı zararlar bırakacağı öngörülmektedir.

Kaynakça: Karadeniz (2023) tarafından düzenlenmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı

Çalışmanın ana amacı, Covid-19 salgınının turizm işletmeleri üzerindeki 2020 ve 2021 yaz sezonlarındaki etkileri tespit etmektir. Çalışmanın genel amacına dönük olarak hazırlanan görüşme soruları aşağıdaki 2 temel temaya cevap bulmaya yönelik olarak hazırlanmıştır:

Tema 1: İşletme Türüne Göre Etkilenme Düzeyi

Tema 2: İşletmenin Faaliyet Süresine Göre Etkilenme Düzeyi

Araştırma Deseni, Soru Formunun Oluşturulması ve Hipotezler

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden olan “Durum Çalışması Deseni” kullanılmıştır. Nitel durum çalışması, “bir duruma ilişkin ortam, bireyler, olaylar, süreçler gibi bütüncül bir yaklaşımla araştırılması ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri ve ilgili durumu nasıl etkilediklerinin araştırılmasıdır” (Yıldırım ve Şimşek: 2011: 77). Araştırmada Covid-19 sürecinde konaklama işletmelerine yönelik yapılan araştırma çalışmaları incelenmiş ve açık uçlu sorular oluşturulmuştur. Oluşturulan sorular nitel araştırmalar konusunda uzman olan iki öğretim üyesine, bunun yanı sıra turizm araştırmalar konusunda uzman olan bir öğretim üyesine gösterilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılarak araştırma sorularına son şekli verilmiştir.

Araştırma kapsamında, işletmelerin faaliyet süreleri, işletme türü, soruları yanıtlayan kişilerin işletmedeki görevi gibi kategorik soruların yanı sıra aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Geçmiş sezonlardaki doluluk oranları ile Covid-19 sonrası 2020 ve 2021 sezonlarındaki doluluk oranları arasında ne gibi farklılıklar vardır?
- Covid-19 nedeniyle personel sayısında herhangi bir değişiklik yapıldı mı?
- Covid-19 nedeniyle alınan ek tedbirler işletmenizde ek bir maliyete neden oldu mu? Ne gibi ek tedbirler aldınız?

‘Kuzey Ege Bölgesi’ndeki Konaklama İşletmelerinin Covid-19 Salgını Sürecinden Etkilenme Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Belirlenmesi’ne” yönelik yapılan bu çalışmada katılımcılara yöneltilen sorular, belirli değişkenlere göre karşılaştırma yapılmak üzere analiz edilmiştir. Analiz aşağıda belirtilen hipotezlere göre yapılmıştır.

- Araştırmada oluşturulan hipotezler aşağıdaki gibidir:
- H1: İşletme türü ile doluluk oranları etkilenme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H2: İşletme türü ile maliyetlerin etkilenme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H3: İşletme türü ile personel sayıları etkilenme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H4: İşletme faaliyet süresi ile doluluk oranları etkilenme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H5: İşletme faaliyet süresi ile maliyetlerin etkilenme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H6: İşletme faaliyet süresi ile personel sayıları etkilenme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini kuzey ege bölgesindeki turizm işletmeleri oluşturmaktadır. Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2020 verilerine göre; Kuzey Ege Bölgesinde toplam 743 adet belediye belgeli, 81 adet turizm işletme belgeli konaklama tesisi bulunmaktadır (<https://canakkale.ktb.gov.tr/>).

Araştırmada ulaşılabilirlik, zaman, maliyet kısıtlarından dolayı evrenin tamamına ulaşmak yerine örneklem alınma yoluna gidilmiştir. Araştırmada Kuzey Ege Bölgesi'nin seçiminde bölgede farklı çeşitte birçok otele ulaşma imkanının bulunması ve zaman avantajının elde edilebilir olmasıdır. Bu bağlamda veri toplama aracı başlığında da açıkladığımız seçili 22 adet işletmede 19 yetkili ile görüşmeler yapılmıştır. İşletmeleri seçerken araştırmadan daha detaylı bulgular elde etmek amacıyla 'farklı türlerdeki turizm işletmelerinin seçilmesi' (Kamu / Özel, 3 yıldız / 4 yıldız gibi) hususuna dikkat edilmiştir. Kuzey Ege bölgesinde bulunan yaz sezonunda hizmet veren turizm işletmeleri yöneticileri veya işletme sahipleri ile Ağustos-Eylül 2021 döneminde görüşmeler yapılarak, salgının bölge işletmeleri üzerindeki iki dönemlik sosyo-ekonomik etkileri çeşitli değişkenlere göre tespit edilmeye çalışılmıştır.

Ayrıca Araştırmanın Yapılabilmesi İçin Gerekli Olan "Bilimsel Araştırmalar Etik Kurul İlkeleri" onayı 15.04.2021 tarihinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Etik Kurulu'ndan Alınmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada verilerin analizde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. "Betimsel Analiz, elde edilen verilerin daha önceden belirlenen temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasıdır" (Yıldırım ve Şimsek, 2011: 224). Yapılandırılmış görüşme soruları bilgisayar ortamına aktarılmış ve görüşme kayıtları oluşturulan temalara göre gruplandırılmıştır. Bunun yanı sıra her soruyu verilen cevaplar kategorilerine göre "Görüşme Kodları Anahtarı" oluşturulmuştur. Bulguların yorumlanmasında verilen görüşme sorularına ilişkin verilen cevaplar doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Tablo 3. Görüşmeye Katılan Katılımcıların Demografik Özellikleri

KATILIMCI	CİNSİYET	POZİSYON	İŞLETME FAALİYET SÜRESİ (Yıl)	İŞLETME TÜRÜ
K1	Erkek	Ön Büro Şefi	11	4 Yıldız
K2	Erkek	Sahibi	18	Pansiyon
K3	Kadın	Sahibi	7	Kamping/Glanp
K4	Erkek	Muh. Müdürü	23	3 Yıldız
K5	Erkek	Muh. Müdürü	6	Butik Otel
K6	Erkek	Sahibi	30	3 Yıldız
K7	Erkek	İşletmeci	4	2 Yıldız
K8	Erkek	Önbüro Müdürü	6	Pansiyon
K9	Erkek	Sahibi	3	Kamping/Glanp.
K10	Erkek	Önbüro Müdürü	30	Termal otel
K11	Erkek	F&B Müdürü	3	Termal otel
K12	Erkek	Müdür	3	Resort Otel
K13	Erkek	Sahibi	25	5 Yıldız
K14	Kadın	Önbüro Müdürü	6	4 Yıldız
K15	Kadın	Sahibi	49	Motel
K16	Erkek	Genel Müdür	6	5 Yıldız
K17	Erkek	Önbüro Müdürü	15	Termal otel
K18	Erkek	Sahibi	20	Butik Otel
K19	Kadın	Sahibi	10	Pansiyon

Araştırmaya katılan katılımcıların demografik özellikleri ve işletmedeki pozisyonu ve otelin türü Tablo 1 de verilmiştir. Katılımcıların isimleri kodlanarak gizlenmiştir.

BULGULAR

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya 15 erkek ve 4 kadın işletme sorumlusu katılmıştır. Katılımcıların işletmelerde pozisyonları farklı olmakla birlikte genellikle orta ve üst yönetim kademeleri olan Ön büro şefi/müdürü, muhasebe müdürü, genel müdür, yönetici, F&B müdürü, işletme sahiplerinden oluşmaktadır. İşletmelerin faaliyet sürelerinin 3 yıl ile 49 yıl arasında değiştiği bununla birlikte kamping işletmeden 5 yıldızlı otele kadar farklı konaklama tipindeki işletmelerin araştırmaya katıldığı görülmektedir.

Araştırmada, faaliyet süresi bakımından 10 yılın altında faaliyet süresine sahip toplam 9 otel, 10 yılın üzerinde faaliyet süresine sahip toplam 10 otel bulunmaktadır. İşletme türü bakımından işletmeler, oda sayılarına göre sınıflandırılmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm tesislerinin niteliklerine ilişkin yönetmeliğe göre; turizm işletmeleri sundukları hizmetler ve oda sayıları bakımından belirli kriterlere ayrılarak sınıflandırılmaktadır. Yıldızlarına göre; 1 ve 4 Yıldız'a kadar en az 10 oda şartı aranmaktadır. Butik otellerde en az 10 en fazla 60 oda şartı aranmakta iken, 5 Yıldızlı otellerde en az 60 oda şartı bulunmaktadır. Ayrıca diğer konaklama tesislerinde olan, golf otelleri, kongre oteli, termal otel, sağlık turizm işletmeleri gibi işletmelerde de benzer oda şartı bulunmaktadır (www.mevzuat.gov.tr).

Buna göre; bu çalışmada araştırmaya katılan işletmeler oda sayıları bakımında sınıflandırılmış, 10 oda ile 59 oda arasındaki turizm işletmeleri ayrı bir kategori, 60 ve üzeri oda sayısına sahip turizm işletmeleri ayrı bir kategori altına alınmıştır. Buna göre bu çalışmada, 10-59 arası oda sayısına sahip toplam 13 konaklama tesisi, 60 ve üzeri oda sayısına sahip toplam 6 konaklama tesisi bulunmaktadır.

TEMA 1: İşletme Türüne Göre Etkilenme Düzeyi

Çalışmada katılımcılara yöneltilen “doluluk oranlarınızda pandemi öncesi ve sonrasına göre herhangi bir değişiklik oldu mu?” sorusuna katılımcıların verdikleri yanıtlar incelendiğinde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Butik otel sahibi K5 “doluluk oranları pandemi öncesine göre %30-40 oranında düştü” ifadesini kullanmıştır. 3 yıldızlı otel yöneticisi K6 “ doluluk oranları pandemi sürecinde oldukça düştü”, K10, K11, Termal otel görüşmecileri ile K12, Resort Otel, K13 5 yıldızlı otel görüşmecileri “Doluluk oranları % 30-60 oranında düştü” demiştir. K18, K19 Butik Otel ve Pansiyon işletmesi görüşmecileri, “doluluk oranlarımız arttı” ifadelerini kullanmıştır.

İşletme türü bakımından, pandemi öncesi ve pandemi süreci karşılaştırıldığında oda sayısı 10-59 arasında olanlar, 60 ve üzerinde olanlara kıyasla daha az etkilenmiştir. Pandemi sürecinde butik otellerin, kamping ve glampinglerin turistler tarafından daha fazla tercih edilmesi oda sayısı az olan konaklama işletmelerinin doluluk oranları bakımından olumlu etkilenmesine neden olmuştur. Fakat genel olarak ortalama doluluk oranlarında pandemi öncesine göre tüm konaklama işletmelerinde azalmıştır. Pandemi nedeniyle yaz sezonun geç açılması ortalama yıllık doluluk oranlarını etkilemiştir. Buna göre; H1: İşletmen türü ile doluluk oranları etkilenme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezi kabul edilmiştir.

Katılımcılara yöneltilen “pandemi öncesi ile pandemi sonrası kıyaslandığında işletmenizin maliyetleri arttı mı?” sorusuna tüm katılımcılar, pandemi sürecinde ek maliyetlerinin olduğunu ve genel olarak maliyetlerde artış olduğunu ifade etmiştir. Güvenli turizm belgesi almak için bazı hijyen kurallarına uymak için araç, gereç ve malzeme aldıklarını, denetleme firmalarına belirli oranda ücret verdiklerini ifade etmişlerdir.

K4, adlı katılımcı “Kumandaları ve anahtarları poşetledik, dezenfeksiyon firması ile anlaşma yaptık, her misafir çıktığında odaları dezenfekte ettirdik” bu nedenle maliyetlerimiz çok arttı ifadelerini kullanmıştır. K5, adlı katılımcı “güvenli turizm belgesi almak için birçok prosedürü yerine getirdik, ayrıca her ay belge için ücret ödüyoruz ek maliyet getirdi” ifadelerini kullanmıştır. K19, “maske, eldiven, dezenfektan malzemesi aldık, bunlar ek maliyete neden oldu” demiştir.

Oda sayısı 60’ın üzerinde olan otellerin (büyük konaklama işletmesi), kapasiteler nedeniyle daha fazla, dezenfektan ve hijyen malzemesi alımı yaptıkları için küçük konaklama işletmelerine kıyasla maliyetlerinin daha fazla arttığı ifade edilebilir. Buna göre; “H2: İşletme türü ile maliyetlerin etkilenme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezi kabul edilmiştir.

Katılımcılara yöneltilen “personel sayısı bakımından herhangi bir değişiklik oldu mu?” sorusuna verdikleri yanıtlardan elde edilen bulgulara göre; Personel sayısı ile konaklama işletmesinin büyüklüğü arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır. Buna göre; “H3: İşletme türü ile personel sayıları etkilenme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezi ret edilmiştir. Doluluk oranları azalan işletmelerin personel sayılarında azaldığı, doluluk oranları değişmeyen veya artan işletmelerin personel sayılarının arttığı ifade edilebilir.

Tema 2: İşletmenin Faaliyet Süresine Göre Etkilenme Düzeyi

Katılımcılara yöneltilen, işletmenin faaliyet süresi ile maliyetler, doluluk oranları, personel sayıları arasındaki ilişkileri belirlemeye yönelik sorulara verilen yanıtlar incelendiğinde, elde edilen bulgulara göre;

İşletmeler faaliyet süresi bakımından 10 yıldan az ile 11 yıl ve üzeri faaliyet yürüten işletmeler olarak iki gruba ayrılmıştır. 11 yıldır faaliyet yürüten K1, “doluluk oranların herhangi bir farklılık olmadığını” Faaliyet süresi 12 yıl olan K2 adlı katılımcı doluluk oranlarının %10 azaldığını, faaliyet süresi 6 yıl olan K3, % 60 azaldığını, 22 yıl olan K22 farklılık olmadığını, 6 yıl olan K5 %40 azaldığını, 30 yıl olan K6 azalmadığını, 20 yıl olan K7 doluluklarının arttığını, 30 yıl K8 farklılık olmadığını ifade etmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; işletmenin faaliyet süresi ile doluluk oranları arasında doğrudan bir ilişki yoktur. Buna göre; “H4: İşletme faaliyet süresi ile doluluk oranları etkilenme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezi ret edilmiştir.

İşletmelerin faaliyet süreleri ile maliyetleri arasındaki ilişkiye yönelik sorulara verilen yanıtlar incelendiğinde, “K1, faaliyet süresi 11 yıl olan katılımcı, ek maliyetler getirdiğini, K2, 12 yıl, maliyetlerin arttığını, K3, 6 yıl, maliyetler arttı, K4, 22 yıl arttı, K5, 5 yıl arttı, K6, 30 yıl arttı, K19, 10 yıl arttı” ifadelerini kullanmıştır. Araştırmada katılımcıların verdikleri yanıtlar incelendiğinde maliyetlerin genel olarak arttığı işletmenin faaliyet süresi fark etmeksizin maliyetlerin tüm işletmelerinde arttığı sonucuna ulaşılmıştır. İşletmelerin faaliyet süresi ile maliyetleri arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır. Buna göre; “H5: İşletme faaliyet süresi ile maliyetlerin etkilenme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezi ret edilmiştir.

İşletmelerin faaliyet süresi ile personel sayıları arasında pandemi öncesi ve pandemi sürecinde herhangi bir farklılık olup olmadığı incelendiğinde; faaliyet süresi 10 yıl olan K19 adlı katılımcı personel sayısı değişmedi, K18, faaliyet süresi 20 yıl olan katılımcı, arttı, K17 adlı katılımcı 10 yıl, arttı, K16 adlı katılımcı, 6 yıl çalışma süresi, değişmedi, K15 adlı katılımcı 49 yıl, değişmedi, K14, 6 yıl değişmedi, K13 adlı katılımcı 25 yıl faaliyet süresi, arttı, K12 adlı katılımcı 3 yıl, değişmedi, K11 adlı katılımcı 3 yıl, personel sayısının azaldığını ifade etmiştir.

Verilen yanıtlar incelendiğinde faaliyet süresi ile personel sayıları arasında herhangi bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre; “H6: İşletme faaliyet süresi ile personel sayıları etkilenme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezi ret edilmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Kuzey Ege Bölgesi’ndeki Konaklama İşletmelerinin Yeni Korona Virüs (COVID-19) Salgını Sürecinden Etkilenme Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Belirlenmesine yönelik yapılan bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre;

İşletme türü bakımından, pandemi öncesi ve pandemi süreci karşılaştırıldığında oda sayısı 10-59 arasında olanlar, 60 ve üzerinde olanlara kıyasla daha az etkilenmiştir.

Pandemi sürecinde butik otellerin, kamping ve glampinglerin turistler tarafından daha fazla tercih edilmesi oda sayısı az olan konaklama işletmelerinin doluluk oranları bakımından olumlu etkilenmesine neden olmuştur. Benzer şekilde, Yenişehirlioğlu ve Salha (2020)’de yaptığı çalışmada turistlerin salgın sürecinde sakin ve kapasite bakımından küçük ölçekli işletmeleri tercih ettiği sonucuna ulaşmıştır.

Fakat genel olarak ortalama doluluk oranlarında pandemi öncesine göre tüm konaklama işletmelerinde azalmıştır. Pandemi nedeniyle yaz sezonun geç açılması ortalama yıllık doluluk oranlarını etkilemiştir.

Maliyetler bakımından konaklama otelleri incelendiğinde, oda sayısı 60’ın üzerinde olan otellerin (büyük konaklama işletmesi), kapasiteler nedeniyle daha fazla, dezenfektan ve hijyen malzemesi alımı yaptıkları için küçük konaklama işletmelerine kıyasla maliyetlerinin daha fazla arttığı ifade edilebilir. Mehase (2020)’de yaptığı çalışmada tüm konaklama işletmelerinde hijyen ve diğer koruyucu önlemler nedeniyle işletmelerde genel maliyetlerin arttığı sonucuna ulaşmıştır.

Personel sayısı ile konaklama işletmesinin büyüklüğü arasındaki ilişki incelendiğinde herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır.

İşletmelerin faaliyet süresi ile pandemi öncesi ve pandemi sürecinde doluluk oranları arasındaki ilişki incelendiğinde doğrudan bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

İşletmelerin faaliyet süresi ile pandemi öncesi ve pandemi sürecinde maliyetleri arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır.

İşletmelerin faaliyet süresi ile pandemi öncesi ve pandemi sürecinde personel sayıları arasında herhangi bir ilişki olup olmadığı incelendiğinde, aralarında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Konaklama işletmelerinin pandemi sürecinden ekonomik, personel sayıları ve doluluk oranları bakımından etkilenme düzeylerinin incelendiği bu çalışmada, işletmelerin büyüklüklerine ve faaliyet sürelerine bakılmaksızın, maliyetlerinin arttığı, ekonomik bakımdan olumsuz etkilendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Khan, 2020; Acar, 2020; Çetin ve Ünlüönen, 2020; Abu Bakar ve Rosbi, 2020; Bahar ve İlal, 2020; Gün ve Tutcu, 2021; Özcan, 2021; Doğru ve Koçak) yaptıkları araştırmada salgın sürecinde turizm sektöründe faaliyet yürüten işletmelerin olumsuz anlamda farklı şekillerde (maliyetlerin artması, personel sorunu, ekonomik daralma gibi) etkilendikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Konaklama işletmeleri konjektürel dalgalanmalardan en fazla etkilenen sektörlerden biridir. Bu nedenle devlet otoritelerinin bu tip olağan üstü durumlara karşı konaklama işletmelerini korumak amacıyla ek bütçe ayırması yararlı olabilir. Salgın sürecinde kamu otoritelerinin turizm işletmelerine teşvikler, destekler verdiği bilinmektedir. Verilen destekler sayesinde konaklama

işletmelerinin faaliyetlerine devam edebilmeleri sağlanmıştır. Bunun yanı sıra konaklama işletmelerinin kriz durumlarında alternatif bütçe uygulamaları, personel planlaması yapmasının önemli olduğu ifade edilebilir.

Konaklama işletmelerinde yenilikçi uygulamalara hızlı bir şekilde uyum sağlayabilmelerinin önemi Covid-19 sürecinde anlaşılmış olup Tekin (2021) yaptığı çalışmada yenilikçi uygulamaların öneminden bahsetmiştir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluştan destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Türk Turizm Araştırmaları Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.

Etik Kurul Onayı: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Etik Kurulundan 15.04.2021 tarih ve E-2100058579 sayılı karar numarası ile izin alınmıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

Abu Bakar, N. and S. Rosbi (2020). Effect of Corona virus disease (COVID-19) to tourism industry. *International Journal of Advanced Engineering Research and Science*, 7 (4): 189-193.

Acar, Y. (2020). Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgını ve Turizm Faaliyetlerine Etkisi, *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4 (1): 7-21.

Acuner, E. ve Ergin E. (2022). Covid-19 Küresel Salgın Sürecinde Turizm İşletmelerinin Kriz Yönetim Uygulamaları ile İşletme Performansı Arasındaki İlişkide İyimserliğin Düzenleyici Rolü: TR90 Bölgesi Örneği, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21(1): 397-418.

Akkaşoğlu, S. ve Akyol, C. (2022). Salgın Hastalık Kaynaklı Krizlerin Turizm Endüstrisine Etkileri: Covid-19 Özelinde Bir Araştırma, *Doğuş Üniversitesi Dergisi Covid-19 Özel Sayısı*, 23: 121-134.

Alaeddinoğlu, F. ve Rol, S. (2020), Covid-19 Pandemisi ve Turizm Üzerindeki Etkileri, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: Salgın Hastalıklar Özel Sayı.

Ayittey, F. K., Ayittey, M. K., Chiwero, N. B., Kamasah, J. S., and Dzuovor, C. (2020). Economic impacts of Wuhan 2019- nCoV on China and the world, *Journal of Medical Virology*, 92(5), 473-475.

Bahar, O. ve İlal, N. Ç. (2020). Coronavirüsün (Covid-19) turizm sektörü üzerindeki ekonomik etkileri, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(1): 125-139.

Çeti, B. ve Ünlüönen K. (2019). Salgın Hastalıklar Sebebiyle Oluşan Krizlerin Turizm Sektörü Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 22 (2): 109-128.

Çıtak, N. ve Çalış, Y.E. (2020), Covid-19 Salgınının Turizm Sektörü Üzerine Olan Finansal Etkileri, *İda Academia*, 3 (2): 110-132.

Doğru, E. ve Koçak, E. (2021). Covid-19 salgınının konaklama işletmelerine etkisi (Fethiye örneği). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 26(45), 107-124.

Erol, S.I. (2020). Covid-19'un Turizm Sektöründe İstihdama Etkisi: İtalya, İspanya ve Türkiye Örnekleri, *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 8(2): 38-49.

Gün, S. ve Tutcu, A. (2021). Covid-19 Sürecinde Turizm Sektörü ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(6): 530-543.

Haleem, A., Javaid, M. and Vaishya, R. (2020). Effects of Covid-19 Pandemic in Daily Life, *Current Medicine Research and Practice*, Doi: 10.1016/j.cmrp.2020.03.011.

Hoque, A., Shikha, F. A., Hasanat, M. W., Arif, I. and Hamid, A. B. A. (2020). The effect of coronavirus (Covid-19) in the tourism industry in China, *Asian Journal of Multidisciplinary Studies*, 3(1), 52-58.

<https://data.tuik.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 06.08.2022).

<https://data.tuik.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 01.02.2023).

<https://www.mevzuat.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 12.12.2021).

<https://canakkale.ktb.gov.tr/TR-70507/bakanligimizdan-belgeli-konaklama-tesis-istatistikleri.html> (Erişim Tarihi: 10.12.2023).

Khan, A.A. (2020). Covid-19 Salgınının Turizm Üzerindeki Etkileri: Safranbolu Miras Kenti Örneği, *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 8 (2): 28-37.

Köşker, H. (2017). Krizlerin turizm sektörüne etkileri üzerine bir araştırma: 2016 yılı Türkiye örneği, *Akademik Bakış Dergisi*, 62, 216-230.

Mahase, E. (2020). Coronavirus: global stocks of protective gear are depleted, with demand at "100 times" normal level, WHO warns. <https://www.bmj.com/content/368/bmj.m543.long>.

Özatay, F. ve Sak., G. (2020). Covid-19'un ekonomik sonuçlarını yönetebilmek için ne yapılabilir? *Dünya Gazetesi*, 23 Mart 2020, <https://www.dunya.com/kose-yazisi/covid-19un-ekonomik-sonuclarini-yonetebilmek-icin-ne-yapilabilir/465617>.

Özcan, M. (2021). Covid-19 Pandemi'sinin Turizm ve Ulaştırma İşletmelerinin Finansal Performansına Etkisi, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11 (17), Pandemi Özel Sayısı, 3542-3567.

Scott, N. and Laws, E. (2005). Tourism crises and disasters: Enhancing understanding of system effects, *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 19(2-3), 149-158. Doi:10.1300/J073v19n02_12.

Tekin, Y. (2021). Covid-19 Sürecinde Turizm Sektörü ve Turizm Eğitiminde Yenilikçi Uygulamalar, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(9), 876-888.

Üstün, Ç. ve Özçiftçi, S. (2020). Covid-19 Pandemisinin Sosyal Yaşam ve Etik Düzlem Üzerine Etkileri: Bir Değerlendirme Çalışması, *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25(1): 142-153.

Yenişehirlioğlu, E. ve Salha H. (2020). Covid-19 Pandemisinin Türkiye İç Turizmüne Yansımaları: Değişen Talep Üzerine Bir Araştırma, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı*, 19(37): 355-368.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.